

Van keurslijf naar bewegingsvrijheid

Records in Contexts bij het Stadsarchief Amsterdam

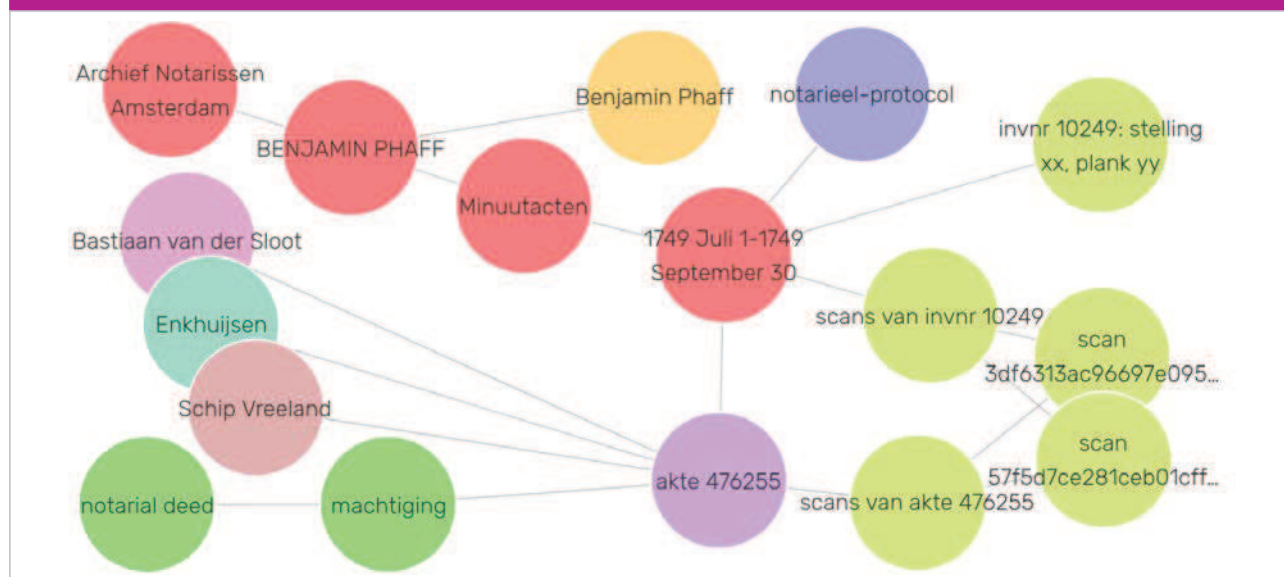
Nu er steeds meer digitale archieven overgedragen worden, voelt de klassieke inventaris/ISAD(G) steeds meer aan als een te strak keurslijf. In dit artikel leggen Ivo Zandhuis en Merel Geerlings uit waarom dat zo is en wat mogelijke oplossingen zijn om bewegingsvrijheid te creëren, zodat de archiefsector voorbereid is op de toekomst.

De klassieke inventaris is hiërarchisch opgebouwd en niet goed toegerust op de omgang met digitaal geboren en gedigitaliseerd archief. Digitaal geboren materiaal is – in tegenstelling tot de meeste papieren archieven – vaak op stuksniveau beschreven (want zo is het opgeslagen in een DMS) en zonder hiërarchie. Het is nu een bijna onmogelijke opgave om de metadata die uit een DMS voortkomen goed in te lezen in een collectiebeheersysteem. Ook bij gedigitaliseerd papieren archief is het vastleggen van een beschrijving van een archiefstuk, met gekoppelde scans of nadere toegang, op deze gestandaardiseerde manier niet goed op te lossen. De standaardcommissie van de International Council on Archives constateerde dat de hiërarchische (multilevel) beschrijving toe was aan een update. Dat leidde tot de vraag: kunnen we nieuwe principes ontwerpen die recht doen aan de archiefbeschrijvingen zoals we die al kennen voor 'oud' archief, maar die ook toepasbaar zijn op 'nieuw', digitaal geboren en gedigitaliseerd archief?

Records in Contexts als oplossing

Het antwoord op die vraag is 'ja' en heet Records in Contexts (RiC)¹: een nieuwe beschrijvingsstandaard die momenteel onder de vlag van de ICA wordt ontwikkeld (zie kader). RiC bouwt voort op de standaarden ISAD(G), ISAAR, ISDF en ISDIAH en verbetert deze. Er is met name aandacht voor het bredere perspectief van archieven: archiefstukken en archiefvormers staan niet op zichzelf, maar zijn onderdeel van een brede en gelaagde context. In het model staat precies beschreven welke entiteiten (met attributen) en relaties er zijn. Entiteiten zijn bijvoorbeeld 'archiefstuk', 'dossier' en 'archiefvormer'. Die sluiten goed aan bij wat we kennen uit de klassieke inventaris/ISAD(G). Maar er zijn ook entiteiten als 'persoon', 'plaats', 'activiteit' en 'evenement'. Waar voorheen alle informatie alleen in een lange beschrijving stond, kunnen nu verschillende elementen daaruit gefilterd worden en op een gestandaardiseerde manier opgeslagen. En dat leidt uiteindelijk tot betere zoekmogelijkheden.

Afbeelding 1. Een deel van een graaf waarin notarieel archief is gekoppeld aan de nadere toegang en de scans.



Alle entiteiten kunnen met relaties aan elkaar verbonden worden en zo ontstaat er een netwerk van archiefbeschrijvingen (ook wel een 'graph' of 'graaf' genoemd). Door gebruik te maken van *linked open data* om zo'n netwerk te publiceren, kunnen onderdelen van dit netwerk ook over de grenzen van een archiefinstelling heen gelinkt worden met data bij andere organisaties, zoals de Art & Architecture Thesaurus van het Getty Institute in Los Angeles. De beschrijvingen worden in Records in Contexts daarom *multidimensional* genoemd, in plaats van *multilevel*.

Integratie inventaris, index en scan

De werking van Records in Contexts als netwerk kunnen we aantonen door de samenhang te laten zien tussen 'toegangen' en 'nadere toegangen'. De beschrijvingen, indexdata en scans zijn verschillende data en bestanden, maar vormen samen een groot datasysteem. Nu moet de onderzoeker apart door inventarissen en indexen zoeken. Met RiC kan dit alles volledig met elkaar geïntegreerd worden, zoals afbeelding 1 laat zien. Deze graaf geeft precies weer hoe de archiefbeschrijving met behulp van de in RiC gestandaardiseerde eigenschappen gerelateerd kan zijn aan de geïndexeerde gegevens en de scans die van het stuk zijn gemaakt. Deze graaf kan eenvoudig worden uitgebreid, want op alle niveaus kunnen relaties gelegd en weergegeven worden. Voor de gebruiker betekent dit dat er meerdere routes zijn om een archiefstuk te vinden en te interpreteren. Een klassiek onderzoeker kan nog steeds – als dat nodig is – de 'ouderwetse' hiërarchie gebruiken om bij het archiefstuk te komen, en een genealoog zoekt op naam om het archiefstuk te vinden. Vervolgens kunnen beiden doorklikken binnen de graaf en snel schakelen tussen een beschrijving, geïndexeerde gegevens en het inzien van een scan. En daartoe hoeft het niet beperkt te blijven. We kunnen net zo gemakkelijk een link leggen met een plaatsnaam, een adres of de naam van een schip.

Digitaal geboren en gedigitaliseerd archief

De belofte was dat deze principes ook toepasbaar zouden zijn op digitaal gevormd archief. Hiervoor hebben we in afbeelding 2 weergegeven hoe de archiefbeschrijving in RiC zou kunnen werken voor een bodemdossier van de gemeente Amsterdam. In deze graaf zie je veel minder hiërarchische relaties, maar zijn wel de oorspronkelijke ingangen op straatnaam opgenomen. Door aan deze straatnaam het nummer uit de Basisregistratie Adressen en Gebouwen te koppelen, kunnen veel informatiesystemen, bijvoorbeeld bij de gemeentelijke dienst, van dit archief gebruikmaken.

Conclusie

Records in Contexts voelt als nieuw. En dat is het ook. Toch zijn de oorspronkelijke mogelijkheden van archiefbeschrijving daarmee niet overboord gezet. De vernieuwing is voornamelijk dat we allerlei aanvullende relaties kunnen leggen op manieren die vroeger alleen hiërarchisch mogelijk waren. Door RiC te kiezen als grondslag voor je archiefsysteem zijn er geen kunstgrepen meer nodig om de nadere toegang, de scans of het digitaal gevormde archief in het hiërarchisch raamwerk te forceren. Er is bewegingsvrijheid gekomen. Nu is het de vraag hoe dat concreet kan worden gemaakt: hoe kunnen we RiC met terugwerkende kracht op bestaande inventarissen toepassen en hoe kan digitaal archief er goed ingepast worden? Het Stadsarchief Amsterdam ziet de potentie van RiC en onderzoekt momenteel de mogelijkheden. In samenwerking met Picturae en Ivo Zandhuis (specialist linked data) start het Stadsarchief in 2021 met de implementatie. Daarbij publiceert het Stadsarchief op de eigen website over de voortgang, bevindingen en resultaten in de blog 'Bronnen in Bytes'. |

NOTEN

1 <https://www.ica.org/en/records-in-contexts-ontology>

Afbeelding 2. Een deel van een graaf waarin bodemdossiers worden ontsloten.

